

Veiledning om hold av **ILDER**

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Mattilsynet

Til deg som har eller vurderer å skaffe deg kjæledyr

Å ha kjæledyr medfører et stort ansvar. Et dyr er ikke en "bruk og kast"-vare, men et levende og følende individ. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige belastninger. Som dyreeier må du spørre deg selv: «Hva kan jeg gjøre for å tilfredsstille dyrets behov og gi det et godt liv?» Du må tenke nøye gjennom om et kjæledyr passer inn i hverdagen din.

Som dyreeier har du ansvar for:

Å skaffe deg kunnskap om dyrets behov

Kjæledyr har behov for å bli aktivisert og leve i et miljø som er tilpasset dyrearten. Hvordan dyrearten lever i naturen, gir en pekepinn om hvilke behov kjæledyret ditt har. Trenger det å være sammen med andre dyr av samme art, ha mulighet for å gjemme seg på et trygt sted eller stadig utforske nye miljøer? Dyr som kjeder seg, er ensomme, utrygge eller frustrert på annen måte, kan utvikle atferdsforstyrrelser. Det er du som er ansvarlig for at dyret ditt har det godt. Før du velger å anskaffe et kjæledyr, må du sette deg grundig inn i dyreartens behov. Du bør kjøpe eller låne en bok om dyrearten og skaffe informasjon fra dyrebutikken, oppdretteren eller interesseforeningen. Du kan også finne mye informasjon på internett.

Å verne dyret mot sykdom, skade og smerte

Du må gjøre det du kan for å hindre at dyret ditt blir sykt, skadet eller sprer sykdom til andre dyr eller mennesker. Hvis dyret likevel blir sykt eller skadet, har du ansvaret for å begrense lidelsen. Du må blant annet vurdere om dyret bør tas med til veterinær. Mange sykdommer og skader kan behandles med legemidler og inngrep. Noen ganger er det likevel bedre å avlive et lidende dyr enn å utsette det for langvarig, smertefull behandling. Dette kan veterinæren hjelpe deg å vurdere. Kjæledyr skal avlives av veterinær eller andre personer som vet hvordan dette skal gjøres.

Andre ting å tenke over:

16-årsgrense

Ikke alle dyr egner seg for barnefamilier. Barn må lære at dyr skal behandles forsiktig, og at dyr ikke er leketøy. Barn under 16 år har ikke lov til å ha ansvar for dyr alene. Dette gjelder også for dyrepass i ferier. Selv om barn får «egne» kjæledyr, er det uansett de voksne som har ansvaret for dyrets velferd.

Godt naboskap

Kjæledyr kan sjenere naboene. Du bør tenke over om dyret passer inn der du bor.

Forebygg uønsket formering

Kjæledyr bør ikke formere seg uten at dette er planlagt. Mange arter formerer seg raskt hvis du ikke passer på å skille kjønnsmodne hanndyr og hunndyr. Å drive oppdrett på dyr krever mye tid og kunnskap. Ukritisk avl kan føre til genetiske defekter, som igjen fører til lidelser for dyra. Hvis du velger at dyrene dine skal få unger, er det ditt ansvar å sørge for at de får gode hjem.

Dyrevelferdsloven sier mer om hvordan dyr skal behandles. Du finner loven og mer informasjon på www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold

Hilsen Mattilsynet

Ilderens atferd og biologi

Ilderen tilhører mårfamilien og er i nær slekt med mink, mår, oter og røyskatt. En voksen ilder er normalt mellom 25-50 cm, pluss en hale på 10-20 cm. Vekten er 450-3500 g, og hannene er større enn hunnene. Ilderen lever naturlig i skogen, i krattskog og lyng, og bor ofte i jordhuler. Ilderen tilbringer vinteren i et lunt hi hvor den tærer på overskuddsnæringen den har skaffet seg i løpet av sensommeren og høsten. Ilderen er et nattaktivt rovdyr, og den liker å jakte i skumringen og om natten. På menyen står alle slags smågnagere, fugleunger og fugleegg, frosk og snegler. Den spiser også fisk, for det meste åtsler etter fisk som er skylt på land.

Tamilderen har bevart mange typiske atferdstrekk fra sine ville slektninger. Ofte sover de hele dagen, for så å kvikne til utover kvelden. De kan også være meget aktive i de første morgentimene. Under luftturer viser en ilder klart at den verken liker å krysse åpne plasser eller gå tur i sollys, noe som skyldes at den i vill tilstand oppholder seg i skogen og jakter i mørket. Om vinteren er tamilderen roligere enn resten av året, og den legger ofte på seg opp mot 30% i forhold til normal vekt om våren og sommeren.

Ilderen er ganske ny som kjæledyr her til lands. Den er et fascinerende dyr, og beholder sin lekne oppførsel hele livet. Selv om det å ha en ilder kan ligne litt på hunde- eller kattehold, har ilderen også sine særtrekk. Ilderen er for eksempel ikke like lett å trene som en hund og den har et annerledes kropps- og lydsspråk.

Hva du bør tenke over - før du skaffer deg ilder

Ilderen er et krevende kjæledyr, og trenger god plass og mye aktivisering for å ha det bra. Den skal ikke holdes i bur annet enn i korte perioder, og siden den trenger stor plass å boltre seg på, bør den få tilgang til hele eller deler av boligen (se også avsnitt om sikring av farer i huset).

Ildere flest trives i selskap med en eller flere andre ildere. Du bør derfor vurdere å holde flere individer sammen. Hvis du holder hann og hunn sammen, er det nødvendig å kastrere ett av dyrene for å unngå uønsket formering.

Det er store individuelle forskjeller mellom ildere. Noen er rolige og trives best for seg selv, mens andre er krevende og ønsker masse kontakt med deg. Noen krever mye trening, mens andre er lettlærte. Positiv håndtering og aktivisering helt fra ildervalpen er liten legger grunnlaget for en sosial og lærenem ilder.

Årlig omplasseres og avlives ildere fordi eier eller familiemedlemmer er allergiske. Dette kunne vært unngått ved en allergitest før man anskaffer dyret. Et godt råd er å besøke noen med ilder eller låne en ilder noen dager før du skaffer deg ilder selv. Det finnes også hjelpemidler for den som har blitt allergisk mot ilder, kontakt lege og/eller veterinær.

Ildere kan bli opptil 15 år gamle, men som kjæledyr blir de vanligvis mellom 4 og 10 år. Dette må du også ta med i vurderingen før du skaffer deg ilder.

Ilderen i ferien

Du er ansvarlig for at ilderen din får forsvarlig stell, også når du er bortreist. Før du anskaffer deg ilder, bør du derfor snakke med venner og familie om hjelp til å passe den i feriene. Du må informere den som skal passe dyret om rutiner for fôring, renhold og luftteperioder. Du bør også informere om hvilken veterinær du bruker.

Dersom du vil ta med ilderen din til feriestedet, bør du frakte den i et transportbur eller holde den i bånd for å hindre at den rømmer. Skal du kjøre bil, bør ilderen sitte i et transportbur med god tilgang på mat og vann. Ilderen kan ikke svette og blir derfor lett overopphetet. En god regel er å ta mange lufttepauser, unngå direkte sollys og passe på at temperaturen ikke blir for høy.

Vær oppmerksom på at det er strenge regler for utenlandsreiser med kjæledyr. Hvis du planlegger å ta med deg ilderen din på ferie til utlandet må du sette deg inn i hvilke regler som gjelder i god tid før avreise. Sjekk hvilke regler som gjelder for akkurat din reise i vår reiseveileder på www.mattilsynet.no

Hvor kan jeg få kjøpt ilder?

Ildervalper kan kjøpes hos oppdrettere og i enkelte dyrebutikker. Oppdrettere kan du for eksempel finne via annonser i lokalavisa eller på nettet. Dersom du ikke har hatt ilder tidligere, kan det være lurt å velge et omplasseringsdyr. Det kan være mange fordeler ved å overta et voksent dyr, ofte slipper du for eksempel valpebiting og dotrening.

Det er det lurt å kjøpe et dyr med kjent avstamning, slik at du kan kontrollere at dyret ikke er resultat av innavl. Innavlede dyr har større risiko for arvelige sykdommer. Besøk gjerne en oppdretter flere ganger før du kjøper ildervalp. En dyktig oppdretter avler på friske dyr og sørger for at valpene er godt sosialisert når de leverer dem fra seg. Oppdretteren kan også gi deg informasjon om ilderhold. Ildervalper bør ikke tas fra moren før tidligst ved 8 ukers alder. Frem til denne alderen trenger de å være sammen med mor og søsken for å utvikle seg normalt.

Krav til miljø og nødvendig utstyr

Soveplasser

Ildere bruker mye av tiden på å sove. De liker best å sove sammenrullet som en liten ball med hodet under halen, ofte foretrekker de også å ha noe rundt og over seg. Mange ildere trives derfor veldig godt i spesiallagde hengekøyer. Håndklær, rene filler eller gamle t-skjorter i en kasse er også en fin soveplass.

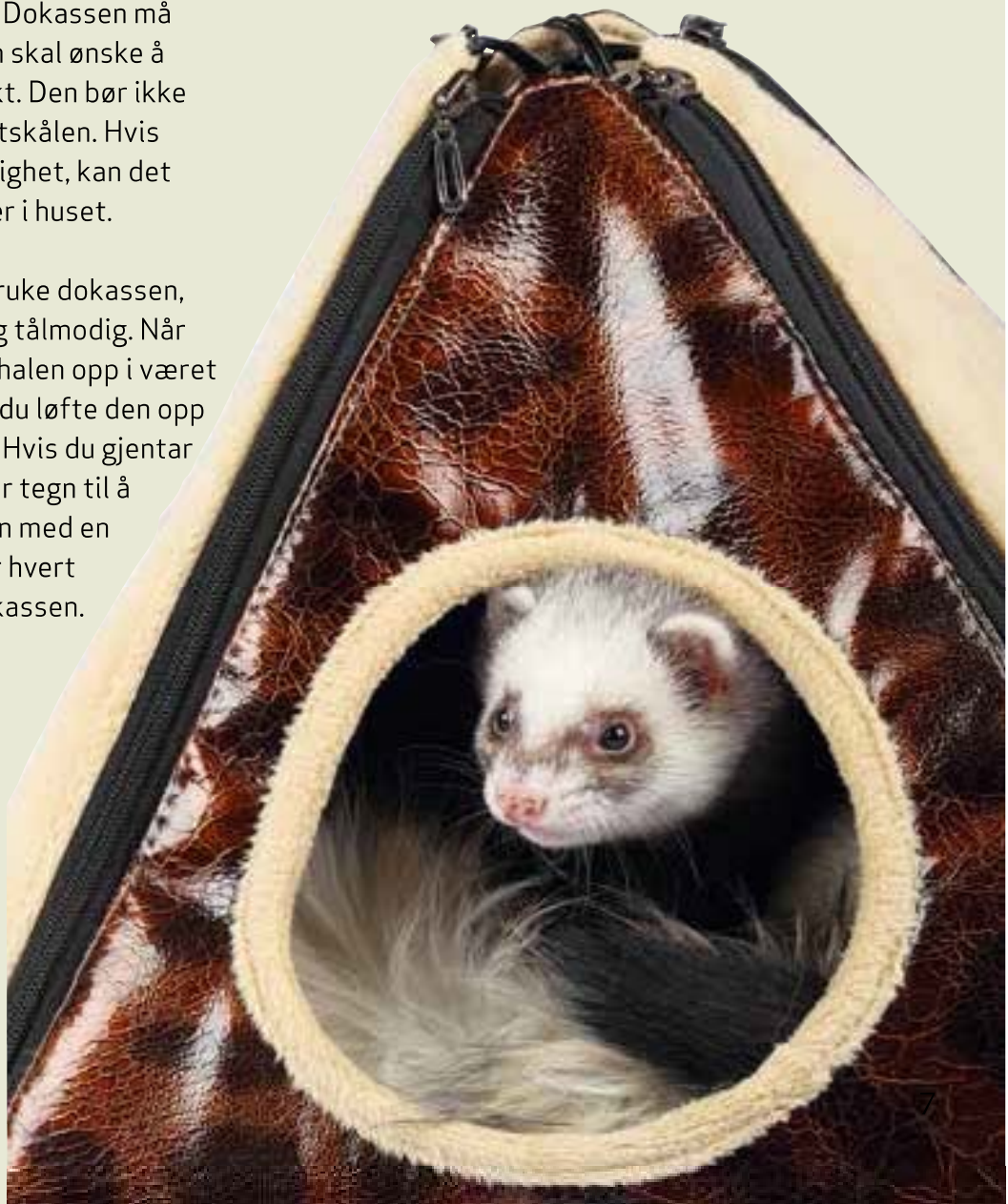
Dokasse

Ilderen din må lære å bli stueren på samme måte som en hundevalp. En dokasse med høye kanter på sidene og lav inngang er det beste. Det finnes mange egnede typer strø, beregnet på ilder eller katt. Dokassen må rengjøres ofte for at ilderen skal ønske å bruke den og for å unngå lukt. Den bør ikke plasseres i nærheten av matskålen. Hvis ilderen har mye plass til rådighet, kan det være lurt å ha flere dokasser i huset.

Når du skal lære ilderen å bruke dokassen, må du være oppmerksom og tålmodig. Når ilderen må på do løfter den halen opp i været og rygger inntil noe. Da kan du løfte den opp og plassere den i dokassen. Hvis du gjentar dette hver gang ilderen viser tegn til å gå på do, og belønner ilderen med en godbit etterpå, vil den etter hvert forstå at den skal bruke dokassen.

Transportbur

Et transportbur er nyttig når ilderen skal fraktes, for eksempel til veterinær. Transportburet bør ikke være for stort, det øker risikoen for skader. Hvis ilderen aksepterer buret som soveplass, vil den også lettere la seg transportere senere. Innred buret slik at det blir godt å ligge i under transport. Gi dyret tilgang på mat og vann og gjerne en liten reisedo. Hengekøye er fint å ha i buret, da dette demper ytre bevegelser under transporten. Spenn fast buret dersom du skal frakte det i bil, du kan bruke sikkerhetselen.

Aktivisering

Ildere er aktive og foretaksomme dyr, som trenger mye samvær med eieren eller andre ildere for å trives. De kan også gå fint sammen med katter og hunder, men dette avhenger av rase og individ. Du bør aldri la ilderen være alene sammen med en hund eller katt før du er sikker på at de kjenner hverandre og ikke vil skade hverandre. Ilderen betrakter småganger, marsvin og kaniner som byttedyr den kan spise, så den må ikke holdes sammen med slike dyr.

Ilderen som vi holder som kjæledyr kan ikke slippes ut på samme måte som en katt. Den vil vanligvis ikke finne veien hjem selv eller klare seg alene utendørs. Ilderen bør holdes inne i boligen hvor den gis tilgang til flere rom og daglig samvær med mennesker. En utendørs, rømningssikker innhegning kan være et fint luftsted for et par eller en gruppe ildere. Mange ildere liker godt å gå tur. Da trenger du en ildersele (H-sele) og et bånd. Ilderen ser dårlig og vimser ofte når den går, så du må passe godt på under luftturen. Skog- og parkområder er fine turterreng.

Ilderen er ofte aktiv om natten, noe som kan være plagsomt for oss mennesker. Det beste for ilderen er at du legger forholdene til rette slik at den kan leke og utfolde seg på ett eller flere trygge rom om natten. Hvis du ikke har mulighet til å gi ilderen tilgang på egne, trygge rom, kan et stort og velutrustet bur brukes. Ilderen må ikke holdes i bur eller isolert på et rom døgnet rundt, bare når det er nødvendig å ha den på et sikkert sted fordi du ikke kan se etter den.

Lek trener opp ilderens motorikk og ivaretar dyrets behov for aktivitet og adspredelse. I tillegg er lek en sosial aktivitet som skaper vennskapsbånd mellom ilderen din og deg. Spesielle ilderleker fås kjøpt i dyrebutikker, men ildere setter like stor pris på garnnøster, doruller, trådsneller eller tøybiter som knyttes fast i en snor. Lekene må ikke være for små eller ha løse deler som ilderen kan spise.

Håndtering og trening

Ildere er ikke spesielt kosete, på dette området kan de ikke sammenliknes med hund eller katt. En ilder vil likevel gjenkjenne deg og oppsøke deg for lek og moro, og kanskje kommer den for å sove hos deg når den er trøtt.

Ildervalper bør håndteres mye og på en positiv måte. Dette legger grunnlaget for en håndterbar, kjælen og omgjengelig voksen ilder som ikke biter. Det gjør også den videre sosialiseringen mye enklere. Vær oppmerksom på ilderens mangfoldige kroppsspråk slik at du lærer din ilder å kjenne og kan respektere dyrets grenser.

Ildere er ikke lydige av natur og man kan ikke forvente at de skal kunne dresseres på samme måte som for eksempel hunder. Likevel kan ilderen lære å forstå noen ord og utføre enkle triks mot belønning. Det viktigste ved trening av ilder er å være tålmodig og konsekvent og gjenta en øvelse mange ganger. Hvis du for eksempel vil lære ilderen at det ikke er lov å gå på bordet, må du fjerne den rolig fra bordet mens du tydelig sier "nei" hver gang den gjør dette. Ilderen kan virke sta og likegyldig, men ikke gi deg selv om det kan ta måneder før du får resultat av treningen.

Hvis du skremmer ilderen eller påføre den smerte, virker dette ofte mot sin hensikt og dyret mister tilliten til deg. En bedre metode er å fokusere på å belønne ilderen med godbiter når den gjør det du ønsker.

Sikring av farer i huset

Ildere er veldig nysgjerrige og vil utforske alt. I et hus finnes mange farer for en ilder på oppdagelsesferd. Den kan for eksempel komme seg opp i klosettskålen og ikke komme seg ut igjen ved egen hjelp, gjemme seg i peisen eller under badekaret. Ildere er lite følsomme for varme, og det gjør at de lett kan brenne seg på komfyren, strykejernet og stearinlys. De kan slikke på kniver som ligger fremme, sovne i tørketrommel eller vaske-maskin, inni skap eller kommodeskuffer som blir lukket, eller klemmes i dører. De kan spise mye som er farlig for dem; såpe, mat de ikke tåler eller svelge små plast- og gummibiter. Ildere er også utsatt for fall-skader. De har dårlig dybdesyn og har liten eller ingen forståelse for høyder. De er gode til å klatre og kommer seg derfor lett opp i høyden. Som ildereier må du være oppmerksom og forebygge farlige situasjoner så godt du kan.

Fôring

Ildere er rovdyr som er tilpasset å spise kjøtt. Som basisfôr bør ilderen få et godt sammensatt tørrfôr som er beregnet på arten. Fôrtyper beregnet på kattunger kan også brukes. Som tilleggsfôr kan ilderen få rått eller kokt kjøtt og fisk, og rå eggeplommer. Ilderen bør ikke få melk eller melkeprodukter, sjokolade, andre søtsaker eller salt mat. Den bør heller ikke spise brød, da fiberrik mat kan gi fordøyelsesproblemer.

Ilderen fordøyer maten raskt og spiser derfor ofte. En frisk ilder vil selv styre inntaket av mat og bør derfor ha fri tilgang på tørrfôr. Ilderen skal alltid ha tilgang til friskt vann.

Stell

Ildere er vanligvis flinke til å stelle pelsen sin selv, men i røyteperioden anbefales det å børste den for å fjerne løse hår som kan danne hårballer i tarmsystemet. Børstingen kan også bli en verdifull kosestund for deg og ilderen din. Kattébørster fungerer fint. Det er ikke nødvendig å bade ilderen regelmessig. Noen ildere liker å bade og stortrives med dette, andre kan ikke fordra vann. Hvis det er nødvendig å bade ilderen, bør du bruke rent vann uten såpe. Overdreven bruk av såpe og shampoo kan fjerne de naturlige oljene i pelsen og tørke den ut.

I fangenskap slites ofte klørne for dårlig og ilderen trenger derfor hjelp med klostellet. Klørne skal ikke rekke ned til gulvet når ilderen står på alle fire. Skaff deg en god klosaks og klipp litt utenfor den rosa nerven inni kloen. Et triks er å ha litt kattemalt, vitaminpasta e.l. på magen til ilderen mens du klipper. Ilderen vil da være opptatt med å slikke i seg dette mens du klipper klørne.

Ilderens tenner skal være rene og hele, uten misfarget belegg eller tannstein. I tillegg til at du sjekker tennene regelmessig, bør veterinæren sjekke dem årlig.

Det anbefales at ilderen tas med til veterinæren en gang i året for å få en helsesjekk og nødvendige vaksiner. Det er også lurt å ID-merke ilderen med microchip, slik at du som eier kan spores opp dersom den stikker av.

Helse og sykdom

En sunn ilder har god appetitt, er aktiv når den selv ønsker det og steller seg selv ofte. Bakenden på ilderen skal være ren og uten tegn til sårhet eller diaré. Hud og pels skal være glatt og blank, uten sår, tegn til utøy eller hårløse flekker. Ørene skal være rene. Øynene skal være klare og blanke, men uten å renne. Snuten skal være myk og litt fuktig, uten utflod i neseborene eller skorpe på overflaten. Tennene skal være hele og tannkjøttet skal være blekrosa og fritt for betennelser. Bruk litt tid hver dag på å studere ilderen og se etter tegn på unormal oppførsel, ubehag eller sykdom. En ilder som har smerter kan for eksempel trekke seg tilbake for å være i fred eller den kan bli uvanlig kontaktsøkende.

Hvis ilderen viser noen av symptomene som er listet opp under, bør du kontakte veterinær. Ofte er det ikke noen alvorlig i veien, men dersom ilderen undersøkes tidlig vil den ha større sjanse for å bli helt frisk igjen:

- gjemmer seg, leker ikke
- sover mer enn vanlig
- manglende appetitt
- unormal tørste
- slapphet
- plutselig vekttap
- gjentatt oppkast og/eller brekninger
- diaré eller forstoppelse
- tisser ofte eller med vanskelighet
- grønnlig/gul utflod fra skjeden hos tisper
- utskilling av slim fra nesen og øynene
- opphoping av brun ørevoks
- vedvarende hosting eller nysing
- unormal pusting eller pesing
- uvanlig aggresjon, særlig ved berøring
- ustø eller rar gange
- klør seg mer enn vanlig
- pelstap, hårløse flekker eller skorper i huden
- plutselig eller uvanlig sterk dårlig ånde

Noen vanlige sykdommer og lidelser hos ilder

Forlenget brunst: Hunnildere som kommer i brunst vil forbli i denne tilstanden hvis de ikke blir paret. Denne forlengede brunsten kan være skadelig for dyrets helse, og krever veterinærbehandling. Dersom du har en hunnilder som ikke skal brukes i avl og som ikke holdes sammen med en kastret hannilder, bør du ta ilderen med til veterinæren for forebyggende behandling mot brunst.

Øremidd: Dette er en parasitt som lever i øregangen hos blant annet ildere, hunder og katter. Øremidd er svært smittomt. Symptomer på øremidd er at ilderen får økt produksjon av mørk ørevoks og viser tegn til irritasjon i ørene, for eksempel ved å riste på hodet og klø seg. Øremidd må behandles av veterinær.

Svulster: Ildere er utsatt for å få svulster, bl.a. i binyrene og bukspyttkjertelen. Dette kan gi alvorlig sykdom når det utvikler seg over tid. Derfor er det viktig å være oppmerksom på sykdomstegn og kontakte veterinær tidlig hvis man mistenker at noe er galt.

Forstoppelse: Hvis ilderen ikke har hatt avføring i løpet av et døgn, kan dette være tegn på forstoppelse. Forstoppelse kan skyldes at ilderen har svelget noe som har satt seg fast i tarmen. I mange tilfeller må dette opereres ut. Hvis du mistenker at ilderen har forstoppelse, bør du straks kontakte veterinær.

Diaré: Hvis ilderen har mye og løs avføring kan dette skyldes at den har fått i seg for mye uvant mat på én gang. Hvis ilderen ikke blir bedre i løpet av en dag, bør du kontakte veterinær. Dersom en ildervalp får diaré, bør du ringe veterinæren med én gang for å få råd. Ildere med diaré er utsatt for dehydrering, så det er viktig å sørge for at de får i seg masse drikke.

Mattilsynet forvalter lov om dyrevelferd. Formålet med loven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr. Våre veiledninger om hold av kjæledyr er utviklet i samarbeid med interesse- og dyrevernorganisasjoner.

Varslingsplikt

Enhver som har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell, skal snarest mulig varsle Mattilsynet eller politiet.

(Fra Lov om dyrevelferd, § 5.)

Du kan varsle Mattilsynet om dyr som lider via våre nettsider:

http://www.mattilsynet.no/om_mattilsynet/varsle_oss/

Les mer om dyr og dyrevelferd her:

http://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/

Du kan også kontakte Mattilsynet

på telefon 22 40 00 00.

